

DANCA, MIRHÓ, SIRATÓ
Adatok vízföldrajzi nevek ismeretéhez

– Cs. Szabó István –

Településnéprajz, vízmentesítés témakörben végzett levéltári kutatásaim során kevésbé ismert vízföldrajzi nevekre lettem figyelmes. A címben egyre több esetben, egyre nagyobb területen előtűnő Danca, Mirhó, Sirató azért is érdekes volt számomra, mert szülőföldemen, Gyomán s annak határában mindhárom előfordult. Mi több, a volt Deák Ferenc utca, majd Felszabadulás utca az 1990-es évek elején „visszakapta” 1931 előtti régi nevét Mirhóháti utca alakban (1851-ben „Mirhó utcza” volt).

A Mirhó név jelentésének helybéli magyarázatával először még gyermekkoromban találkoztam, amikor is nagyapám érdeklődésemre elmesélte, hogy „amikor a gyomaiak visszaszivárogtak a török kitakarodása után (közben ugyan volt még egy pusztító »rácjárás« is), errefelé haladtukban láttak valamiféle sejtelmes sötét alakzatot a hajnali szürkületben. Bizony megrémültek. Úgy vélték, tán valami hadi nép lesz. Közzelebb érve látták ám, hogy a gazzal benőtt romos házakat vélték ők kóborló hadi népnek. A kocsisor hátuljáról kérdezték: »na! mija fene az ottan?« Az elsők visszakiabáltak: »gyoma a'«, vagyis hogy gyom, sok gyom. Így aztán rajta maradt: »gyoma«, így lett a község neve Gyoma. Na de haladjak beljebb, az első kocsis elért egy sáros, pocsolós érhez, ott megállt, elkiabálta magát: hó, hóha! – a hátul levők meg visszakiabáltak, hogy »mír hó?« (miért hó, azaz állj), ezután aztán rajta maradt ez a név: Mirhó.”

A „Danca árka” a település ún. „Alsó-rísi” területéről vitte le a „vizeket” az akkor még „élő” község alatti „Nagy Körözs”-be. Idővel ennek árkát feltöltötték, s még a neve is feledésbe merült olyannyira, hogy mikor én 1980-ban érdeklődtem utána, az akkori nagy időt megért atyafiak sem hallottak róla. Jellemző eset volt gyűjtés közben az, miként is alakul a „népi etimológia” (népi szómagyarázat), mikor is a nyolcvanöt esztendő megért volt községi rendőr – már most néhai –, id. Baráth József bátyám érdeklődésemre megcsóválta a fejét, s az éppen „tanyázásra” betoppanó „szomszéduramat” megkérdezte: „Idehallgass te József komám, ez a Cs. Szabó úr, tudod Csósz doktor úr fija, valamiféle Ancsa ér után tudakozódik (Danca helyett Ancsa) hallottál-i te ijennül?” „Hát bizony ű se' hallott!”¹

¹ Adatközlők: id. Baráth József ny. községi rendőr (1895–1985), Gyoma, Petőfi út 50; G(ecsei) Nagy László (1889–1959) gazdálkodó, Gyoma, Hősök Emlékútja 57; dr. Cs(ósz) Szabó Albert (1910–2002) községi állatorvos, Gyoma, Arany János út 5. Őseink, mikor Gyomára jöttek – „egy apa két fiával a kuruc zene-bona után” –, lovas-puskás kertészséget vállaltak, majd később a Mirhóháton lévő gabonásvermeket őrizték, innen a Csósz = Cs. ragadványnév. „Valami lehetett a fülük megett, mert nemes emberek voltak, s a családi hagyomány szerint Galgóczy volt a nevük, dehogyan oszta a Szabó név hogy ragadt rájuk, s emez, a Galgóczy hogyan kopott le, arról nem szól a hagyomány.” Gömör vármegyéből jöttek „nyereg alatt, elébb (Mező)Túrra, onnat (Túr)Kevibe, majd onnat Gyomára.”

Az ún. „Sirató-zug”-ról meg az a hír járta, hogy ott siratták az egeiek elpusztult falujukat. Az igaz, hogy a zug elején (jókorá kanyarulata – a sok közül – a „Hármas-Körös”-nek) van az „Egei-Telek”, melyet a régészeti topográfia is rögzített – s ez alapján a régi térképeken „Egei-Zug” a neve –, de ez sohasem volt „Sirató-zug”. A siratással való magyarázata inkább népi etimológia, annál is inkább, mert a Körös mellett számos helyen előfordul, mint víz közeli földrajzi név, s jó néhány térképen tanulmányozható.

Mielőtt adattári gyűjtésem felsorolását elkezdeném, számba véve megfigyeléseimet, a következőket állapíthattam meg:

1. A Danca és a Mirhó a Tiszántúlon és a Jászságban fordul elő, mint időszakosan vízzel telt árok, csatorna vagy mélyen fekvő terület megnevezése. Kivételesen mindkét földrajzi névnek hegyvidéki előfordulása is van: „Mirhónyak” a Bükk hegység déli részén Bükkzsérc közelében; „Danca”: hegycsúcs közeli (alatti) lapos fennsík a Székelyföldön Kadicsfalva közelében, a Görgényi havasok lábánál (l. adattár). A két utóbbi földrajzi név vízzel való kapcsolata helyszíni tájékozódás hiányában nem tisztázott. Eddigi adataim szerint a „Sirató” földrajzi helynév a Hármas-Körös mentén Gyoma, Szarvas, Békésszentandrás határában, a „Siratóhegy” alak Magyarnándor mellett fordul elő. Nagykörös református temetőjének „Sirató” neve nem szorul magyarázatra, s nem illik az előbbieket általam feltételezett jelentéstartalmához, ti., hogy jelentésük lehet vízzel kapcsolatos.
2. Mindkét vízföldrajzi név, ti. Danca, Mirhó, előfordul szinte közvetlenül egymás mellett egy település bel-, illetve külterületén: Gyomán, Jászsálszentgyörgyön, Endrődön, Mezőtúron ugyanazon jelentéstartalommal.
3. Talán a Mirhó vízföldrajzi név mégis az, melynek jelentéstartalma – akár természetes vagy mesterséges – leginkább vízelvezetéssel kapcsolatos. A Danca többnyire nagyobb kiterjedésű, pangó vizeket jelöl még akkor is, ha netán ez a „vízjárta” terület – több helyen feltöltődött – régi, kanyargós érmederrel tarkított. Ezért lehetséges az, hogy a Danca sáros, pocsolyás – mintegy tisztátalan, bűdös – jelentéstartalma átment piszkos, mocskos külsőség megjelölésére, pl. „dancveres pulyka”, vagyis „mocskosszínű”.
4. Figyelemre méltó az a tény, hogy úgy a Danca, mint a Mirhó legsűrűbb, jól adatolható előfordulása a jászok és a kunok, de különösen a kunok által hajdan – és utódaik által ma is – lakott területen van.
5. A Mirhó középkori névalakját – nemkülönben jelentéstartalmát – vélem felismerni oklevelekben előforduló határleírásokban: „...fluvius Mirogh, Myruhto, Myruhto, Miroth”. Némi bizonytalansággal, a 18. századi térképeken még jól beazonosítható objektumok tanulmányozása után látható, hogy ezeknek a tavaknak, halászó helyeknek levezető, illetve feltöltő – mintegy kettős hasznosítású fok szereppel bíró – csatornájuk van, illetve a már említett szerepet ellátó érmederrel kapcsolódnak egy nagyobb folyóhoz.

DANCA: Gyoma belterületén 1860 előtt (1. kép): „Dancza-árka, Dancza-innen, Dancza-hát”. Az uradalom által szorgalmazott belterületi rendezés utáni állapotot

mutató 1816. évi ún. „regulatio” térképen (az akkor kialakult településszerkezet napjainkig nem változott) még jól láthatóan jelölve van egy érvonulat – a kertlábakban néhol egyenes vonalvezetéssel –, mely „Dancza-árka” nagy területről vezette le a pangó vizet a „Nagy-Körözsbe”. Több utcán hidat vetettek át rajta. A volt református központi fiúiskola és a ref. templom között áthaladva, a mai „városháza” helyén szakadt be a Körösbe, s a torony előtti részen is híd volt rajta.² Az általam hivatkozott térképen ugyan a neve nincsen feltüntetve, de a református egyház irataiból kitűnik, hogy e vízfolyás templom felőli lakott része „Dancza-innen, azon túli része Dancza-hátnak nevezetik”.³ A régészeti topográfiai adatok is azt bizonyíthatják, hogy az 1413. évi osztályos oklevélben említett „Sáros-ér” nagy valószínűséggel azonos a „Dancza-árka”-val.⁴

Az 1860-as évek után az egyházi iratokban sem találoztunk a nevével. Addig a négy „egyházfi” az esztendei „ágybér”-járandóságokat így számolta el: „Szombati István Danczaháti ríszen való egyházfi, Erdei Sándor Dancza-innen való ríszen egyházfi, Katona Nagy András Mirhó-inneni ríszen való egyházfi, Csősz Szabó Gergely Mirhó-háti ríszen való egyházfi elszámolása...”⁵

A „Dancza-árka” medrét feltöltötték, neve feledésbe merült.

– „Dancza-fenek”: Endrőd és Szarvas között, Endrődtől általános irányban nyugatra, a mezőtúri határban „Peres pusztá”-n (2. kép), a „Nagy-Körözs”-ből kiszakadt érrel (fokkal) időszakosan feltöltődött vizenyős terület.

– A fenti területtől nyugatra, „Pusztá-Bánréve Bári halom”-tól délre (2. kép) feltüntetett vizenyős rét.⁶ Idős parasztemberek az 1980-as évek elején még ismerték eredeti nevén mindkét területet.⁷

– „Danca patak”: Sitertől (Șișterea) kiindulva nyugat felé, majd Hegyközöttöteleket (Tăutelec) délről megkerülve, az északnak forduló patak Szalárdon (Sălard) keresztül folyik, és kissé északnyugatnak hajolva a bal parton beleszakad a Berettyóba román területen. Danca románul: Valea Viteilor.⁸

– „Danca”: zombékos fenék, melyben a hóvíz, esővíz meg szokott állni, s amelyen aztán néha nagyon jó kaszáló is kerül (Mezőtúr; Magyar Nyelvőr X. 144. 285).⁹

– „Danca”: 1. Mezőtúr – mélyebben fekvő lapos terület, ahol megáll a víz; 2. Okány – sár, pocsolya; 3. Kaba – Dancka – mélyebben fekvő lapos terület, ahol megáll a víz.¹⁰

– „Danca, Dancka”: fenti értelemben Túrkevében 1982-ben.¹¹

² Planum Regulandae Possessionis Gyoma. Anno 1816. MMM Ta Hd. 62.703.1.

³ DÁVIDHÁZY 1834–1837. 2.

⁴ HAAN-ZSILINSZKY 1877. 27.

⁵ Ref. Egyh. Ir. Pr. Jkv. 1818–1830. Elszámolások.

⁶ HIM–HT II. katonai felmérés. 1856. Sect. N° 55. Colon. N° XXXIX.

⁷ Adatközlők: Kepenyés Mihály (1900–1991) gazdálkodó, Szarvas, Arany János út 35; Fülöp Imre (1886–?) gazdálkodó, Endrőd, Kondoros tanya, Rojik sor.

⁸ DUKRÉT 2001. 38.

⁹ MTsz I. 1893–1896. 383.

¹⁰ ÚMTsz I. 1988. 1. 947.

¹¹ Adatközlők: Csótó Mihály bognármester, Túrkeve, Debreceni út 1/a; Gombos Mihály ny. MÁV-kalauz, (Túrkeve 1919), most Békéscsaba, Áchim ltp. 26; Guthy Gábor (1927–2000) ref. lelkipásztor, Túrkeve, Kossuth utca 2.

– „Dancza hegy”: Kadicsfalva mellett... „a Rez hegycsúcstól mély szakadásos által elkülönített önálló csúcs, a Dancza tornyosul fel...”¹²

– „...dancveres pulyka”: Gyomán egy régi parlagi pulyka színe; rött színű, mocskos színű.¹³

DANCSA: „Dancsa-dűlő”: 7. Jászfelsőszentgyörgy (7. sz. kutatópont beazonosítatlan, ti. csak 18–19. századi térképről ismeretes), 17. Jászboldogháza 17/428.; „Dancsa”-ba, ti. befolyó; „Vizenyős terület a Tápíó mellett”.¹⁴

– „Dancs”: Zilah, Nagyenyed, Marosszék, Udvarhely és Csík megye, Háromszék; „doncs”: Segesvár, Székelyföld – ronda, undok;¹⁵ „dancs-ot”: Erdélyben divatos szó, am. szenny, mocskok, szurtoosság;¹⁶ „dancs”: – piszkos, mocskos (szaros) – Zilah, Torda, Brassó, Désakna;¹⁷ „dancsol”: – korhelykedik – Kisújszállás.¹⁸

– Hévvízi Sándor nyelvész arra hívta fel figyelmemet, hogy a „Danca” névről kiderül – nagy valószínűséggel –, saras, mocsaras, inkább pangó jellegű vizes területet jelöl. A „don:dan” „víz”-név az alán nyelvből is ismert. Az orosz „Don” folyónév szintén erre vezethető vissza, de még a „Donau:Duna” folyónevünknek is ez az alapja. A lengyelországi „Danczka:Gdansk” városnév eredeti jelentése is „erdő”, „mocsár, mocsaras erdő” jelentéssel bír.¹⁹

MIRHÓ: Gyomán, már a „Danca” címszónál tárgyalt 1816. évi „regulatio” térképen, a mostani Arany János utca és a Mirhó-háti utca kertlábjaiban közel egyenes vonalvezetéssel, jól láthatóan jelölve van egy vízlevezető árok. Kiindulópontja a lakott terület déli részén jelölt „lacuna” (= állóvíz, pocsolya, tócsa, mocsár jelentésben használatos). A térképen a „Mírhó” névvel jelölt árkot nyilván az a céllal ásták meg (nem zárhatjuk ki egy természetes ér, illetve fok előzetes meglétét az árok nyomvonalában), hogy a település déli részén az áradások alkalmával felgyülemlett vizet s a telkeken időszakosan jelentkező csapadékvizet elvezesse. Alsó vége pedig a „Nagy-Körözs”-be (Hármas-Körös „lemetszett” kanyarulata a település alatt, ma: Holtág, „Dög-Körözs”) szakadt be egy nagyobb öblözetben, ahol a lápoknak, tutajoknak kikötőt alakítottak ki, de alkalmasint itt történt a búzamosás, valamint itt volt a lakosok egyik ivóvíz-vételező helye (3. kép).²⁰ A ref. templomtól keletre eső ún. „felső rísz” a „Mirhóról nevezetik a templom felől

¹² ORBÁN 1868. 64.

¹³ Saját gyűjtés 1955–1960.

¹⁴ BALOGH-ÖRDÖG 1986.

¹⁵ MTsz I. 1893–1896. 383.

¹⁶ CZUCZOR-FOGARASI 1862. 1182.

¹⁷ ÚMTsz I. 1988. 947; MNYTESZ I. 1967. 592; 1602: szn. Dancs Mihály jobbágy, 1771: „a ’vásott és tűzről pattant gyermekből is bolondot, dantsot tsinál.” 1801: Donts., 1861: dancsokodni, jelentése: „tisztátalan személy”, fn. 1. unreine Person, 2. 1784; „tisztátalanság”; Unreinheit, 3. 1865; szitok; Fluch. – Román eredetű: vö. rom. „danci – cigánygyerek, purdē” – a régi társ.-ban putrikban élő, kóborló cigánygyerekekkel a tisztátalanság képzetét asszociálták.

¹⁸ MTsz I. 1893–1896. 384.

¹⁹ L. még GYÖRFFY György: A magyarság keleti elemei. Budapest, 1990. 317.

²⁰ Planum Regulandae Possessionis Gyoma Anno 1816. MMM. Bcs. Ta. Hd. 62. 703. 1.

Mirhó-inneni, a Mirhón túl eső rész Mirhóhátnak...²¹ A mai Bajcsy-Zsilinszky úton, a Hunyadi úton s a Hősök útján hidak voltak keresztülvetve a Mirhón. A Mirhóhát, a Mirhó-inneni „Felső rísz”, valamint a Danca-innen, a Dancahát „Alsó-rísz” legényei örökös harcban álltak egymással. Ez a hadakozás az 1920-as évek elején elenyészett. Olyan volt ez a csatározás, mint más települések egyes részei között lefolyt „háborúskodás”. Gyermekkoromban még jómagam is hallottam a rigmust: „Mirhóhát, ne menj arra botot át!”, viszont: „Fegyvernek, ne menj arra megvernek!”. Érdekes módon a valamikori Danca-inneni, Dancahát-i részből „Fegyverneki rísz” lett, ma is van Fegyverneki utca azon a részen. Jóllehet, az már a Danca árka idején is létezett, s valószínűleg egy csoportját képezhette az újratelepülő Gyomára érkező családoknak. Hosszú kutatás után sem találtam nyomát annak, hogy a Bihar- vagy a Szolnok megyei Fegyvernekről van-e szó, de nagy a valószínűsége, hogy az utóbbi Fegyvernekről, melynek katolikus türelmetlen „új földesura” nem szenvedhette a református vallásúakat.

Egy 1809. okt. 1-jén kelt iratban „több lakostársak” panaszolják Gyomán az „Előljáróknak”, „...hogy az Helységnek jó darab részén keresztül, éppen a Körörszig egy ér megyen le, mely érben a Vizek esőzések alkalmatosságával – amint-hogy mostan is –, annyira meg szoktak nevedkedni, hogy azon érnek két mellyékén lévő épületjeinkben a Vizek miatt igen sok Károsodást szenvedünk... Minthogy azon Lapályból a Vízet Sehová botsájtani nem lehet, hanemha a Körörszbe, árkolás által..., egyik Lakostársunk ezt egy helyen ellenzi, nem is engedi, jóllehet ez előtt ottan a Víznek menedékhelye volt.” Ugyancsak gyomai lakos panaszolja: „...Mirhóháton éppen a Canalis parttyán lévő Házam..., a’ fennálló regulatio szerént ottan út leend s így az útban van, útban vagyon új istálló...” Kérelmezi a Mirhó partját, hogy ott a lebontandó istállóját – kártérítés kérése mellett – újonnan felépíthesse.²²

A „Mirhó” folyót jelent, s itt Gyomán, meg sok helyen azt a csatornát nevezik Mirhónak, amely a községből levezeti az árkok, gödrök eső- és egyebek vizét a folyóba vagy más külterületre. A szántóföldek azon „vadvizet” is „mirhó”-nak hívják, amelyek kanálisba folynak, vagy belvízlevezető társulatok által szivattyúztatnak gyűjtőhelyekre.²³ 1. „Mirhók”: Szentés, 1661, 1724, Gyoma, 1722 – házsorok vagy kertek között, kertek végén lévő vízlevezető árok. A „mirhók” sohasem vezetnek az utcákon, hanem mindig a házak között, éspedig elhagyatott, zárt helyen; 2. „mirhó”-nak nevezik Gyomán a szántóföldről csatornába ömlő „vadviz”-et; 3. „mirhó” a szomszédos Dévaványán – lapály, árterület; 4. Csongrádon „mirhó” – békanyál.²⁴

– Endrődön a Juhász Gyula–Selyem utca–Toronyi utca által bezárt háromszög alakú üres térségből nyílik a Mirhói utca. Valamikor vízállásos térség lehetett.²⁵

– Ecsegfalva határában, a Berettyó folyó kanyarulatában: „Mirhó lapossa”.²⁶

²¹ DÁVIDHÁZY 1834–1837. 2.

²² BML. Gyoma nagyközségi iratok. V. 317. A. b. 4–10. fol. 22, 114.

²³ KNER 1932. 154.

²⁴ ÚMTsz III. 1992. 1279.

²⁵ Gyomaendrőd várostérkép. Gyomaendrőd, 1992. C3 zóna.

²⁶ MRT 6. 75.

- Jászsalsószentgyörgyön „Mirhóba, megszűnőben lévő cigánytelep – Mirhó gödör” – 16/91-92. sz. felvételi pontok.²⁷

- Polgáron a mai község belterületére esik a „Mirhó”, amely valószínű, hogy az első vályogvető gödör volt, mely lefolyástalan terület maradt. 1872-ben az előljáráóság előtt vita tárgya volt, hogy a „Mirhóból lefolyó víz a java legelőjökön vezetessék által...” Az „Alvég keleti szegélyénél a hajdani vályogvető gödrök helyén van a Kismirhó és a Nagymirhó, amely terület a közelmúltig vízállásos volt”.

- „1879-ben a Mirhóban megállott a víz,... lecsapoltassék.” 1902-ben van „Nagymirhó utca”.²⁸

- Abádszalók, Karcag, Kunhegyes településeken van Mirhó utca 1980–1985 között.²⁹

- „Mirhó-ér”: a Tiszából Tiszabura és Kiskörű között kiszakadó vízfolyás. Hajdan Kunhegyes alatt a Kakat folyóval egyesülve, Mezőtúr alatt a Berettyóba szakadt. 1786-ban II. József parancsára, „Heppe építészeti mérnök” terve szerint épült meg a „Mirhógát”. Ez felerészben a tizzaszalóki, felerészben a taskonyi határba benyúló 613 öl hosszúságú töltés – alapja 24, tetején 12 öl szélességű –, melynek felállításához hozzájárult Heves (Külső-Szolnok), Bihar, Békés, Csongrád vármegye s legfőképpen a Nagykun kerület. Kunhegyes alatt a Mirhó-ere a Kakat nevet „vette fel”, de e nevet a Kisújszálláshoz tartozó Marjalaka pusztán „visszacseréli”, s ismét Mirhó néven két ágra szakad. Egyik ága ezen a pusztán a Berettyóba szakad, másik ága, „termérdek csavargás után” ugyan, Mirhó néven a mezőtúri határhoz tartozó Csugar-pusztán „enyészik” el egy lapos területen. A Mirhó által elöntött terület Tizzaszalók, Taskony, Tiszabura, Tiszaroff, Tiszagyenda határában „Gyócs”-nak, illetve „Gyolcs-nak nevezetik”, mert amikor kiszárad, a szikától fehér lesz a terület, mint a legfehérebb gyolcsvászon (magunk megjegyezzük, hogy esetleg szóba jöhet türk-kun eredetű személynévként is).

„Mirhódűlő”: szőlőskert; „Mirhómelléke”: jelentéktelen szántóföld és legelő Tiszaderzs község területén. „Nyelvészeti tekintetben megjegyzendő, hogy az alföldi magyar a lapályos, vízenyős helyeket Mirhónak nevezi.”³⁰

- „Mirhó”: határrész Kisújszállás városközpontjától kelet-délkeletre (1319; Meruh: 1339; Myruhtu: 1783; Mirho: 1799. „A Tiszának Mirho nevezetű híres fokából.”). A határrészre annak az egykori érnek a neve vonódott át, amely Tiszaburánál szakadt ki a Tiszából, és Kisújszállás alatt a Berettyóval egyesült. A Mirhó víz-név etimológiailag összetartozik a magyarkanizsai „...lacus nominatur Miruch (1093)? piscinas Miroth” (1228) halastó nevével.³¹

- „Mirhó-nyak”: a Bükk hegységben Nagypiliske–Odorvár mellett, Bükkzsérc-től északkeleti irányban.³²

- Nagypél: (Pilul Mare Romania) „Kis Mirato, Nagy Mirato”.³³

²⁷ BALOGH-ÖRDÖG 1986. 174.

²⁸ BENCSIK 1974. 244, 274, 332, 334.

²⁹ Saját megfigyelés 1980–1985

³⁰ PESTY 1888. 213–214.

³¹ KISS 1988. 147.

³² Bükk-hg. turisztatérkép. 1977. In.: Bükk-útikalauz, Budapest, 1977.

³³ HIM-HT II. katonai felmérés. 1856. Sec. N° 58. Col. N° XLII.

- „Mirhó”: „erős, viharos szél Hajdúszoboszlón s környékén”.³⁴
- „Mirogh fluvius”: a XII. században; uo. Bakonszeg határában 1479: „Mirágy”.³⁵
- „Mirogh fluvius”: „piscatura et arundineta Pusztakovácsi Com. Bihar.” Pusztakovácsi Bakonszeg község tartozéka,... első említése a XIII. században volt, a várszervezet bomlása után a Barsa nembéli Nadányi család szerezte meg...; „Myrogh fluvius, Myrogh halma, Mirogh melléke, terra arabilis...”; ugyanitt: „Mirágy tanya”.
- Taksony–Taskony község határában 1319: „Toxun, iuxta lacum Myruhto in Com. Heweswywar”; 1335: „...lacum Myruhtu... piscatures Myrzada...”³⁶
- Mirhós ér: „A Völgyes–Árkus-ér vízgyűjtője 16 878 ha. Főbb erei az Árkus-, Völgyes-, Sáros-ereken kívül a Szill-ér, a Mirhós-ér és Nagymorotva.”³⁷
- „Miregyház”: erdő Csepel-szigeten, Tököl község határában. „Ugyanott hasonló nevű kápolna, mely állítólag hasonló nevű alapítójától vette nevét.”³⁸
- PESTY Frigyes – „Mirót”: hajdan halastó Szabolcs megyében, a Kenéz-patak a Tiszába ömlésénél... etc. – Magyarország helynevei, történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben (Bp., 1888) című könyvének 213–214. oldalán közölt leírása téves. A leírás a Bodrog megyei Kanizsa birtokra vonatkozik a Maros-torkolat alatt, a Tisza jobb partján, ahol a Kanizsa-patak a Tiszába ömlik. Kanizsa a Tisza legfontosabb átkelője a Maros-torkolat alatt. A rév két partján két Kanizsa nevű helység alakult ki, a bal parti Csanád megyében (l. Révkanizsa), a jobb parti Bodrog megyében. Az utóbbi birtok eredetileg a királyé volt, Salamon király (1063–1074) adta a pannonhalmi apátságnak Mirót nevű halastárával együtt (1093). 1228-tól a pannonhalmiak perben állnak a dél felől Szatmáron szomszédos szávaszentdemeteri apátsággal a halastó és a tiszai halászat miatt. (1093: „pr. est super Tisciam in introitu Cnesa, in supra dictum fluvium, ad quod est lacus nominatur Miruch”; 1222: „pr. Knesa”; 1226: „pr. de Knesa et de pisc. Miroth de eodem loco”; 1228: „pisc. sita iuxta Knesa, que vulgariter Miruht nominatur”; 1228: „pisc. Miroht”; 1237: „lacum magnam que vocatur Myruch... in introitu Kenesna cum Ticia... et ultra Ticiam... et lacu Miroht.”)³⁹
- „Mirhó – határrész Kisújszállás városközpontjától keletre-délkeletre...” A 30. sz. jegyzet alatt közöltekhez: KISS Lajos a „Mirhó” vízföldrajzi név magyarázatahoz leírja: „A MIRHÓ víznév etimológiailag összetartozik a magyarkanizsai R. MIRUCH (1093: Györffy I. 721. –; MIRUTH 1228: Uo.) halastó nevével. Lehetséges előzményeként l. 1237–40: MYROCH szem. név (PRT. I. 777.), l. még lehetséges női szn. MIROCHA (SISNO 3: 521). A Mirhó víznévből köznévként keletkezett. (PRT. = A Pannonhalmi Szent Benedek-rend tört. Bp., 1902–1912. I–V.,

³⁴ MTsz I. 1893–1896. 1464

³⁵ MESTERHÁZY 1980. 14.

³⁶ GYÖRFFY 1987b. 141.

³⁷ KOVÁCS–SALAMON 1976. 28.

³⁸ PESTY 1888. 213–214.

³⁹ GYÖRFFY 1987a. 721.

VII–XII., VI. 1–2. Bp., 1912. Szerk. Erdélyi László. SISNO = Slovnik Staropolskich... I–VII. Wroclaw–Warszawa–Krakow 1965–1987.)”⁴⁰

– Gyomán a Mirhó-torkolat eredeti állapotát fényképmellékleten mutatjuk be (készítette 1958-ban néhai Megyeri István, Gyóni Géza utca 2. sz. alatti lakos). Amikor még itt „Élő-Körözs folyt, a Mirhó-torkolat partszakasz rönkfákkal volt a partomlástól védve” (kb. két-három méter hosszú, 20 cm átmérőjű rönkök sűrűn egymás mellé leverve, anyaga: akác, tölgy). Beljebb cölöpkarók voltak leverve a lápok (tutajok), hajók kikötésére. Kikötőként volt használatos az Erdély felől érkező vízi úton szállított faáru, káposzta, „oláh piros alma” s egyebek kirakodására. Ármentére volt még két kisebb kikötő, de a „nagyobb élet itt zajlott” (csárda, „örömház”). Amikor „1889-ben záratott el a Körözs folyó a város alatt”, mindez megszűnt. Emlékeinket nem tisztelő „hatóság” egy emeletes kockaházat engedélyezett ide építeni s a kertlábakban még meglévő Mirhó-árkát, meg az új tulajdonosok szorgalmasan feltöltik, eltüntetik.⁴¹

SIRATÓ: 1822: a Huszár-féle Körös-szabályozási térképen Békésszentandrás határában a Kettős-Körös kanyarulatában, a nagyobbik kanyarban „Nagy-Sirató”, a kisebbik kanyarban „Kis-Sirató”. Gyoma határában a nagy kanyarulatban „Egei zug”, de ezt a gyomaiak „Sirató”-nak tudják, mondván: „...a zug elején volt elpusztult Ege falu lakói ideszaladtak falujukat siratni”. A 18–19. századi hivatalos térképeken soha nem szerepelt „Sirató”-ként, csak a legújabb kori térképeken tűntetik így fel.⁴²

– Békés megye térképén 1980-ban, Békésszentandrás határában „Nagy-Sirató, Kis-Sirató” helyett: „Sirató, Siratói Holt-Körözs” van feltüntetve. Szarvas határában, a várostól délkeletre egy régi kiszáradt holt meder nagy kanyarulatában: „Sirató, Sirató-Bezina szőlők”; Szarvas–Orosháza vasútvonalon: „Sirató vasúti megállóhely”.⁴³

– „Sirató”: 1. vízer Szarvas város határában Békés megyében; 2. Nagykörs régi sírkertje. Ehhez idézi Pesty Tompa Mihály e temetőről írott regéjének töredékét: „Hol a nép, elhunyt kedvesit, Nyugodni később – földbe tette Körösnél, az ótemető Sirató nevét innen vette.”⁴⁴

– „Sirató hegy”: 346 m magas hegy a Cserhátban Magyarnándor belterületétől délkeletre (1885). 1914: „Sirató-hegy”, Pásztó und Apcz., 1 : 75 000-es térkép. A „sirat”, keseregve emleget ige folyamatos mn.-i igenevének és a hegy, „nagyobb földfelszíni emelkedés” fn.-nek összetétele. – A Békés megyei Körös menti „Sirató” helynevek nincsenek megemlítve.⁴⁵

– „Siratói szőlők”: „valószínűleg gúnyos elnevezés, mert sok szikes földje van...”⁴⁶

⁴⁰ KISS 1988. 147.

⁴¹ K. NAGY é. n.

⁴² HUSZÁR 1985. Hydrographia... 1822.

⁴³ Békés megye térképe 1980.

⁴⁴ PESTY 1888. 326.

⁴⁵ KISS 1988. II. 477.

⁴⁶ JANKOVICH 1983. 95.

- „Siratózug”: Túrkeve belterület.⁴⁷
- Dr. Hévvízi Sándor volt gyomai lakos, nyelvész az 1970-es évek elején összegyűjtötte a nagyközség földrajzi neveit, melyet a gyomai tanulmánykötetben ki is adtak. Ő szintén kitér a három névre (ti. Danca, Mirhó, Sirató).⁴⁸

IRODALOM

BALOGH-ÖRDÖG 1986.

Balogh L.-Ördög F. (szerk.): Szolnok megye földrajzi nevei I. Jászberény, 1986.

BELLON 1979.

Bellon T.: Nagykunság. Budapest, 1979.

BENCSIK 1974.

Bencsik J.: A paraszti közösség gazdasági tevékenysége. In.: Polgár története. (Szerk.: Bencsik J.) Polgár, 1974.

CZUCZOR-FOGARASI 1862.

Czuczor G.-Fogarasi J.: A magyar nyelv szótára I. Pest, 1862.

DÁVIDHÁZY 1834–1837.

Dávidházy B. S.: A 'Helvétziai Vallástételt tartó Gyomai Ekklésia Históriaja Dávidházy Bekes Sámuel Prédikátor által 1834–1837 között készült. Kézirat. Gyoma, Református Egyház irattára.

DUKRÉT 2001.

Dukrét G.: Az ülőrokka, vagy gyalogrokka és a vele kapcsolatos szokások a bihari Siteren. BMÉ VIII–IX (2001)

FÖLDI 1980.

Földi E. (szerk.): Magyarország földrajzinév-tára II. Békés megye. Budapest, 1980.

GYÖRFFY 1987a.

Györffy Gy.: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I. Budapest, 1987.

GYÖRFFY 1987b.

Györffy Gy.: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza III. Budapest, 1987.

HAAN-ZSILINSZKY 1877.

Haán L.-Zsilinszky M.: Békés megyei oklevéltár II. Budapest, 1877.

HÉVVÍZI 1977.

Hévvízi S.: Gyoma földrajzi nevei. In.: Gyomai tanulmányok. (Szerk.: Szabó F.) Gyoma, 1977. 421–483.

HUSZÁR 1985.

Huszár M.: Vízrajzi értekezés. Huszár Mátyás leírása a Körös-vidékről. (Szerk.: Kósa F.) Gyula, 1985. Térképmell.: Hydrographia... 1822.

---

⁴⁷ BELLON 1979. 168.

⁴⁸ HÉVVÍZI 1977. 423–483.

JANKOVICH 1983.

Jankovich B. D.: Békés megye Pesty Frigyes helynév-gyűjtésében. Békéscsaba, 1983.

K. NAGY é. n.

K. Nagy A.: Gyoma Község belügyeit illető események leírása (1837–1923) más kútforrások után régtől fogva is az 1717^{dik} Esztendőtől. Kézirat, magángyűjteményben. é. n.

KISS 1988.

Kiss L.: Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II. Budapest, 1988.

KNER 1932.

Kner I.: Népünk és Nyelvünk 1932. 153–154.

KOVÁCS–SALAMON 1976.

Kovács G.–Salamon F. (szerk.): Hortobágy. Budapest, 1976.

MESTERHÁZY 1980.

Mesterházy K.: Nemzeti szervezete és az osztályviszonyok kialakulása a honfoglaló magyarságnál. Budapest, 1980.

MNYTESZ I. 1967.

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I. (Írta: Farkas V. et al.) Budapest, 1967.

MRT 6.

Ecsedy I.–Kovács L.–Maráz B.–Torma I.: Magyarország régészeti topográfiája 6. Békés megye régészeti topográfiája IV/1. A szeghalmi járás. (Szerk.: Torma I.) Budapest, 1982.

MRT 8.

Jankovich B. D.–Makkay J.–Szőke B. M.: Magyarország régészeti topográfiája 8. Békés megye régészeti topográfiája IV/2. A szarvasi járás. (Szerk.: Makkay J.) Budapest, 1989.

MTsz I. 1893–1896.

Szinnyei József (szerk.): Magyar tájszótár I. Budapest, 1893–1896.

MTsz II. 1897–1901.

ORBÁN 1868.

Orbán B.: A Székelyföld leírása I. Pest, 1868.

PESTY 1888.

Pesty F.: Magyarország helynevei, történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben. Budapest, 1888.

Szinnyei József (szerk.): Magyar tájszótár II. Budapest, 1897–1901.

ÚMTsz I. 1988.

Új magyar tájszótár 1. (Főszerk.: B. Lőrinczy É.) Budapest, 1988.

ÚMTsz III. 1992.

Új magyar tájszótár 3. (Főszerk.: B. Lőrinczy É.) Budapest, 1992.

DANCA, MIRHÓ, SIRATÓ
Data to hydrographic names

- István Cs. Szabó -

Resume

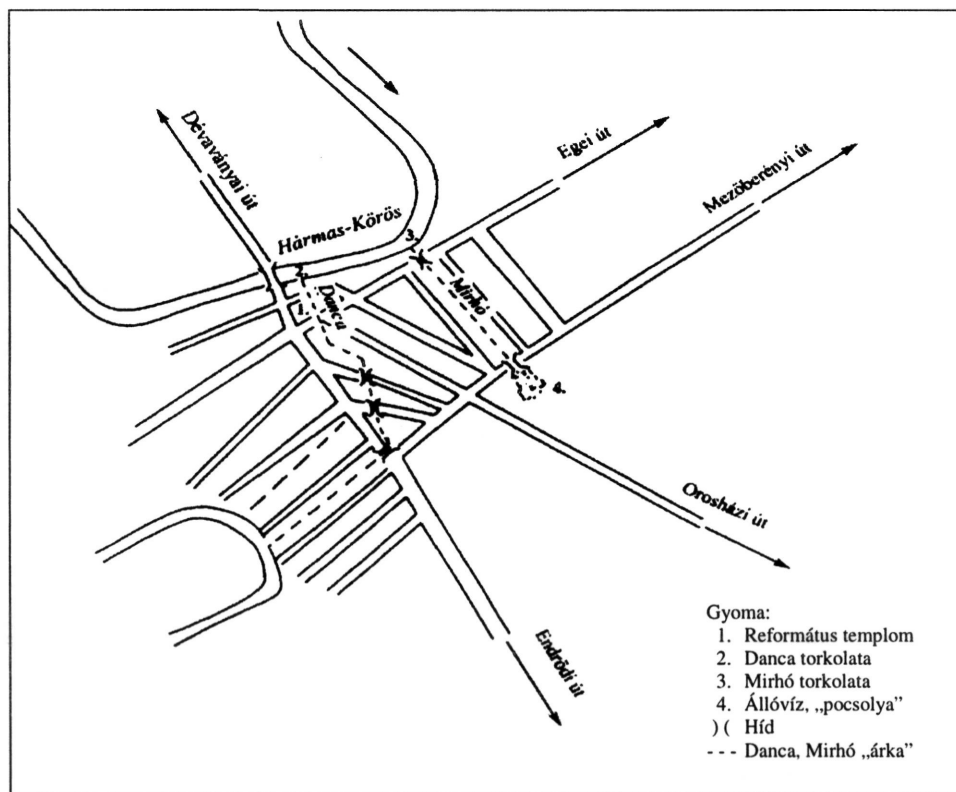
Hydrographic names, relating to lakes or rivers, e.g. "Danca, Mirhó, Sirató" involved in this study most often can be traced in the Great Plain. According to the present state of our research the name "Sirató", alone or in compounds, can be found nowhere but along the River Hármas-Körös.

In several places "Mirhó" and "Sirató" survived also in names of outskirts and interior streets. In our opinion all the three words indicating natural waters have got considerable importance regarding hydrographics, settlement geography, local history.

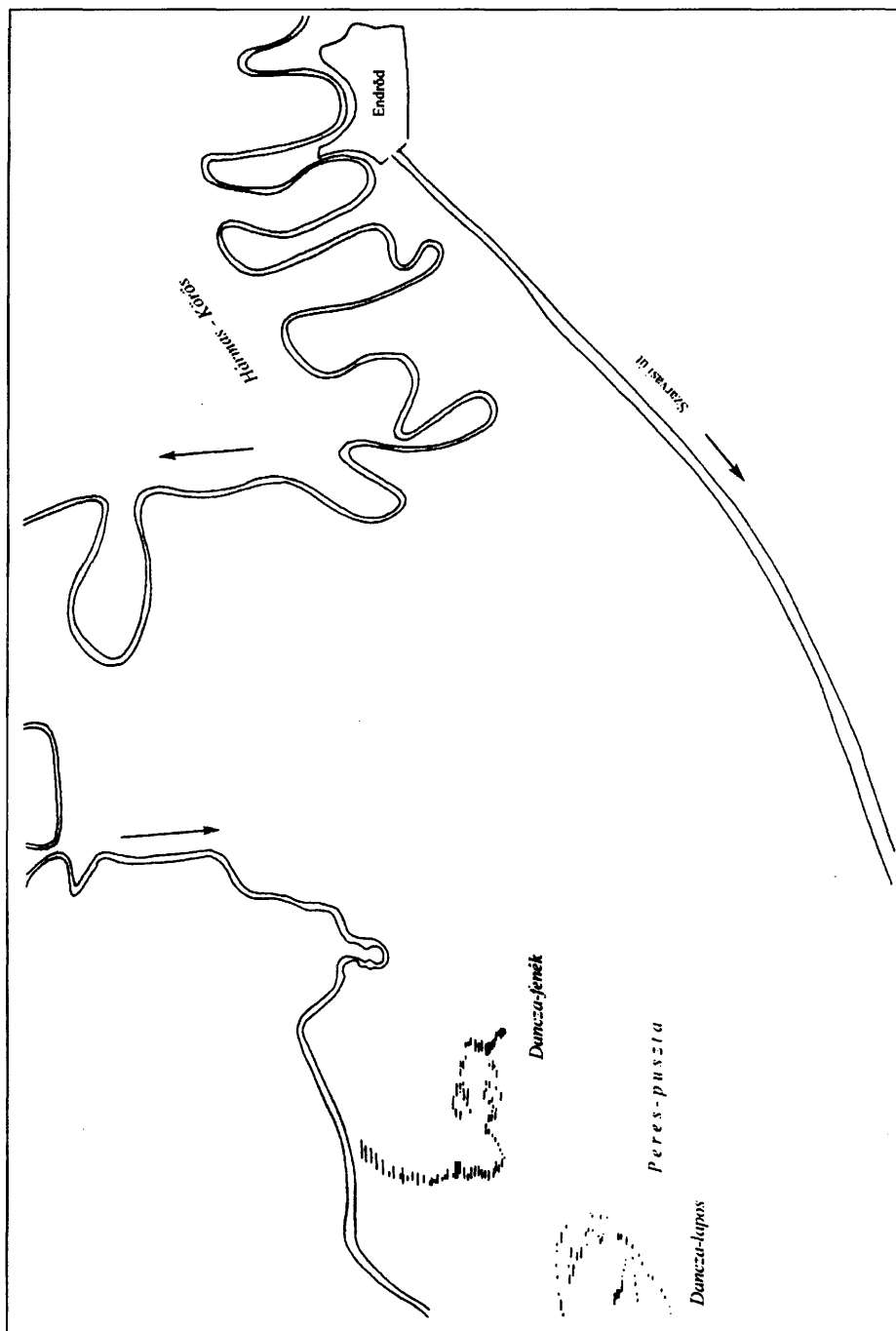
To our knowledge, apart from the "naive folk etymology" which has got its relevance in its own place, none of the words above has got convincing etymological or semantic explanations.

Both "Danca" and "Mirhó" may appear at the same time inside a settlement (e.g. Gyoma). "Danca" mostly signifies a deep area or ditch temporarily filled with water without an outlet, "Mirhó" natural or man-made ditch or brook-bed filled temporarily or constantly with water, but we have got data on that it means a pinched-off meander or lake. Inside settlements it typically signifies borders extending between two house-lines along the "yard feet" or site boundaries. The "Sirató" represents a river-bend, so called "zug", or water course.

Cs. Szabó István
5600 Békéscsaba, Lencsési u. 46. fsz. 1.

1. kép

2. kép

3. kép. „Mírhó-torkolat”, Gyoma, 1958 (1889 előtt kikötő)
Fényképezte: Megyeri István, Gyoma, Gyóni G. u. 2.